

משה חיים פלח

- 1..... בגדר מיעוט יבמה מקידושי כסף ושטר
- 3..... בענין מה להגן שכן הנאתן מרובה
- 4..... בענין שרגא דליבני דרבי יוחנן
- 5..... בשיטת הרמב"ם בגדרי דין תנאי

בגדר מיעוט יבמה מקידושי כסף ושטר

במאמר יצמין ואף על גב דיהב לה מידי לאו קידושין גמורים הן כקידושי תורה שהרי אין קידושין תופסין באשת אח והתורה לא התירתה לו ליעשות כאשה נכרית אלא כסדר המלוא וציהא הוא דכתב זה רחמנא עכ"ל, ולפ"ר מצוחר דצדרי רש"י דטעמא דאין כסף ושטר קונין ציצמה אינו אלא משום דהויא ערוה דאשת אח, ולא התירה תורה איסור אשת אח ציצמה אלא ציציה, וזהו טעמא דאינה נקנית בכסף ושטר.

והנה התוס' צ"פ החולץ (לה 3) הוכיחו דיצמה הותרה ציציה משעת נפילה ואף בגוונא דלא קנאה ולא קיים המלוא דהא תנן (שם ק"א 3) דיצם קטן הבא על יצמה גדולה תגדלנו ואף דקטן אינו קונה וכדאיתא לקמן (יע 6) וצזא ציחרו הא דמשמע צ"פ החולץ שם דאף דציחת מעוברת לא שמה ציהא ולא קנאה מ"מ פטור מן הקרבן אם הפילה לצסוף, וצאמרי משה נתקשה לשיעת רש"י דמשמע דלא הותר איסור אשת אח עד הציהא

ובעלה מלמד שנקנית ציציה והלא דין הוא ומה יצמה שאין נקנית בכסף נקנית ציציה זו שנקנית בכסף אינו דין שנקנית ציציה אמה העצריה תוכיח שנקנית בכסף ואין נקנית ציציה מה לאמה העצריה שאין קנינה לשום אישות תאמר צזו שקנינה לשום אישות ת"ל ובעלה ולמה לי קרא הא איתא לה אמר רב אשי משום דאיכא למימר מעיקרא דדינא פירכא מהיכא קא מיייתית לה מיצמה מה ליצמה שכן זקוקה ועומדת תאמר צזו שאין זקוקה ועומדת תלמוד לומר ובעלה.

והנה עיקר דינא דיצמה אינה נקנית בכסף לפ"י לקמן (יד 6) מקרא יכול יהו כסף ושטר גומרים זה כדרך שהציהא גומרת זה תלמוד לומר ויצמה ציהא גומרת זה ואין כסף ושטר גומרים זה, וצפשוטו נתמעט צזה דכסף ושטר ל"מ לקנין יצום, אולם הנה ציצמות (נג 6) ת"ר כילד מאמר נתן לה כסף או שוה כסף כו' ופירש רש"י שם וז"ל נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה התקדשי לי

דא"כ אמאי קטן הבא על יצמה גדולה תגדלנו, וכתב שם דרש"י לטעמיה לקמן במכילתין (יט א) דס"ל דקטן הבא על יצמתו קונה מדאורייתא ולא נתמעט אלא חיוב מיתה דאשת איש, אלא דנתקשה שם מציאת מעוברת וכתב דאולי י"ל דרש"י ס"ל דאף דציאת מעוברת לא שמה ציאה מ"מ יש צזה קיום המורה רק דלא סגי לה בגיטא למיפטרה לשוק, אך כתב דלא משמע כן בסוגיא התם יעו"ש, והנה על פי דרכו היה מקום לבאר ע"פ הכך שיטות דהביא הרמב"ן (בר"פ החולץ שם) דצאמת צציאת מעוברת איכא חיוב קרבן, דהא לא תנן צצמתני דפטור מן הקרבן יעו"ש, אולם צעיקר דצרי רש"י צדין יצם קטן, אף דצמכילתין פירש רש"י דקונה מדאורייתא ולא נתמעט אלא חיוב מיתה דאשת איש, אך ציצמות צס"פ האשה רצה (ו' צ) נקט רש"י כתוב' דלא קני כלל, ויעוין צרמב"ן ציצמות (ו' א) דעמד צסתירת דצרי רש"י מיצמות לקידושין, וא"כ אכתי קשיין דצרי רש"י ציצמות הנ"ל לשיטתו התם.

ועוד דעיקר הדבר דטעמא דלא תפסי קידושי כסף ציצמה אינו אלא מדין ערוה דאשת אח נסתר לכאורה מסוגין, דהרי מצואר הכא דיצמה גריעא מאשה דאשה נקנית צכסף ויצמה אינה נקנית צכסף, ואם איתא דכל טעמא דיצמה אינה נקנית צכסף היינו משום דהויא ערוה דאשת אח, הא אשה נמי אינה נקנית צכסף היכא דהויא ערוה ולא תפסי צה קידושין.

ובעיקר דצרי רש"י יעוין צקוצן הערות (ס"ג סק"ד) דציאר דצרי רש"י צאופן אחר, דצעיקר הדין דאין כסף ושטר מועילים מדין יצום מודה רש"י דהוי מיטוט מקרא ד"ויצמה" דאין כסף ושטר גומרין צה, אלא דהוקשה לרש"י דנהי דלא מהני צתורת יצום, מ"מ אמאי לא מהני מדין קידושין דעלמא [דצפטוטו אף למ"ד אין קידושין תופסין ציצמה לשוק היינו דוקא לאחר דהוי איש זר משא"כ היצום צפטוטו לא הוי איש זר ואכמ"ל] וצזה כתב רש"י דכלפי קידושין דעלמא הויא ערוה דאשת אח, והתורה לא התירתה לו ליעשות כאשה נכרית אלא כסדר מלוותה וציאה הוא דכתב צה רחמנא, וציאר ע"פ יסוד הגרש"ש והאחרו', דדין ערוה לתפיסת קידושין ודין ערוה לאיסור ציאה לא תלו צדהדי, ולהכי נהי דמיד צנפילה הותר איסור הציאה דאשת אח, וכדוכיחו תוס' מיצם קטן הבא על הגדולה ומציאת מעוברת, מ"מ אכתי אית צה דין ערוה לתפיסת קידושין, ולא התירתה תורה ליעשות "כאשה נכרית" היינו להפקיע לגמרי שם ערוה הימנה [וכדילפי' (יצמות לע א) מקרא דמשייצמה נעשית כאשתו לכל דבר ופקע הימנה שם ערוה דאשת אח לגמרי] אלא ע"י ציאה, ולהכי קודם היצום לא תפסי צה קידושי כסף ושטר אף דלית צה איסור ציאה צפועל יעו"ש, ולדרך זו א"ש דצרי הגמ' צסוגין דאמרינן דיצמה אינה נקנית צכסף [ויעוין עוד דצצרי האמרי משה שם צשם הגר"ח].

בענין מה להנך שכן הנאתן מרובה

ומשמע לכאורה מדברי הגמ' דהנאת הכסף והציאה הויה חלק ממעשה הקנין [ועכ"פ הוי פירכא דדילמא הוי חלק מדין הקנין] והנה לענין כסף כן הוי שיטת הרמז"ס צכמה דוכתי, דצכסף קידושין איכא תנאי דצעינן כסף שיש צו הנאה, וכמצואר צשיטת הרמז"ס לענין מלוה דפסק (פ"ז ממכירה ה"ג) דמלוה מהני בזמכר ודוקא לענין קידושין לא מהני וציאר הרמז"ס (פ"ה מאישות ה"ג) טעמא דמילתא מפני שהמלוה להנאה ניתנה ואין כאן דבר קיים ליהנות צו מעתה שכבר הולאה אותו דינר ועצרה הנאתו עכ"ל, וכן לענין מתנה ע"מ להחזיר ציאר הרמז"ס (שם הכ"ד) דלא מהני מדאורייתא וז"ל האומר לאשה הרי את מקודשת לי צדינר זה על מנת שתחזיריהו לי אינה מקודשת צין החזירה צין לא החזירה, שאם לא החזירתו הרי לא נתקיים התנאי, ואם החזירתו הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום עכ"ל [ויעוין עוד בלשון הרמז"ס (שם הכ"א והכ"ב) גבי קידושין מדין ערב ומדין עבד כנעני ומדין אדם חשוץ] וצפשוטו אין זה כל גדר קנין כסף, אלא הוי תנאי נוסף דצעינן כסף שיש צו הנאה [וצפשוטו היינו משום דע"ז גמרה ומקניא נפשה] וצ"פ האומר נתצאר כן צשיטת הרמז"ן גבי כל קנין כסף, דצעינן כסף שיש צו הנאה משום דע"ז גמר ומקני, וגראה עד"ז צקידושי ציאה, דצעינן נמי להנאה דע"ז גמרה ומקניא נפשה.

והנה מלשון הגמ' משמע דצשטר נמי איכא הנאה אלא דאין הנאתו מרובה וכנ"ל, והנה יעוין צתום' לעיל (ג. א) דציארו הא דס"ד

חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי הוי תיתי לא ליכתוב רחמנא צשטר ותיתי מהנך מה להנך שכן הנאתן מרובה, והנה רש"י פי' וז"ל כסף וציאה הנאתן מרובה אצל שטר אירוסין אין צו לה שום הנאה שהרי אין כתוב צו אלא הרי את מקודשת לי עכ"ל, ומשמע מלשון רש"י דצשטר ליכא הנאה כלל, אולם ריהטא דלישנא דגמ' "מה להנך שכן הנאתן מרובה" משמע לכאורה דצשטר נמי איכא הנאה, אלא דאין הנאתו מרובה ככסף וציאה.

ובפשוטו הנאת השטר היינו לצור על פי ללוחיתו, וצירושלמי (פ"ד דכתובות ה"ז) אמתני' דהאצ זכאי צצתו צקידושיה צכסף צשטר וציאה פרכי' ניחא צכסף וצשטר האצ זכאי צציאה תיפתר שאמר לו לכשתקנה לי צתך צציאה יכיה לך כסף זה (ועי' תום' ג. ז) והיינו דס"ל להירושלמי דהאצ זכאי היינו זכות ממון ואעפ"כ ניחא ליה לישנא דזכאי גבי שטר ומשום דזכי צשטר לצור על פי ללוחיתו וכ"ה צמאירי (ג. ז) [אולם רש"י לטעמיה דפירש התם זכאי צצתו שהכסף יכיה שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לציאה על כרחיה לשם קידושין צעודה נערה ויעוין עוד צתום' הרא"ש שם] והאחרו' לידדו לצאר דהירושלמי אזיל לטעמיה (ה"א ג. ז) דמשמע דמסיק דאף דמהני קידושין אף צשטר שאין צו שיה פרועה, מ"מ לא מהני קידושין צשטר דאיסורי הנאה.

איסורי הנאה פסול ובעינין די שוה עכ"פ פחות מפרועה דחזי לאילטרופי (יעוין צניטין שס וצירושלמי צפירקין ג ז) איכא למימר דשטר נמי דמי לכסף, וחזינן נמי דאף צשטר אפשר דתכנס הנאת השטר לעלם הקנין, ויעוין משנ"ת שס.

דאשה נמי מקניא בחליפין דהיינו דוקא בחליפין דאית זהו שוה פרועה ומשום דס"ד דצכהאי גוונא הוו מטעם כסף וסיימו "עפי משטר שיש צו שוה פרועה דא"ל שישוה השטר פרועה כדאמר"י גיעין (כ א) כתבו על איסורי הנאה כשר אצל חליפין דשוה פרועה דומין לכסף", ומצואר דאילו היה הדין דכתבו על

בענין שרגא דליבני דרבי יוחנן

ולומר דעמא דרבי יוחנן אינו אלא משום דכל חד רווחא לחצריה שצק, וכסברת רב ילחק בר עבדאי צירושלמי וולא אחי רב משרשיא לצאר עיקר גדר קידושין מעכשיו ולאהר ל', אלא לומר דמיירי דוקא צכה"ג דכל חד רווחא לחצריה שצק.

ובעיקר דברי הירושלמי דכל אשה שאינה קנויה לאדם אחד אפילו קידושי

מאה תופסין צה, היה נראה לצאר, דהנה נחלקו באחרו' בעיקר דינא דלא תפסי קידושין באשת איש, דדעת האבני מילואים (סי' מד סק"ד) דאינו אלא משום דין ערוה דאשת איש וכדילפי' ליה לקמן צס"פ האומר (סו ז) מהיקשא דרבי יונה דהוקשו כל העריות כולן לאחות אשה, אך הביא שם דברי הפנ"י (גיעין מג א) דאף צלא דין ערוה לא משכחת קידושין אחר קידושין דכיון שתפסו קידושין של ראובן הרי הוא צרשותו ואין לה יד לקבל קידושין מאחר יעו"ש.

ולכאורה מדברי הירושלמי נראה כדברי האבני מילואים, דהא דלא תפסי קידושין באשת איש אינו אלא מחמת הדין

עולא אמר רבי יוחנן אפי' מאה תופסין צה וכן אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן אפילו מאה תופסין צה, אמר ליה רב משרשיא צריה דרב אחי לר' אסי אסברה לך טעמא דרבי יוחנן שוו נפשיה כי שרגא דליבני דכל חד וחד רווחא לחצריה שצק, והנה יש לעיין לכאורה מאי אחי רב משרשיא צריה דרב אחי לאשמועינן, ומאי אסבר לן צטעמא דרבי יוחנן.

ויתכן לדון דאחי לאפוקי מהא דאיתא צירושלמי צסוגין מעכשיו לאחר שלשים יום רבי אצבו צשס רבי יוחנן אפילו קידושי מאה תופסין צה, אמר רבי לעזר לכן צריכה אפילו קידושה השני קידושין גמורין, רבי ילחק בר עבדאי צעא קומי רבי לעזר מה נפשך מה שקנה צה הראשון קנה והשאר השני צא וגומר, א"ל וכי יש נפשך צעריות מהו כדון כל אשה שאינה קנויה לאדם אחד אפי' קידושי מאה תופסין צה ע"כ, ומצואר דסצירא ליה להירושלמי דלרבי יוחנן אף היכא דהשני דקידושה לא שצק רווחא לחצריה מ"מ אפילו קידושי מאה תופסין צה, ומשום דאינה קנויה לאדם אחד, ומהא אחי רב משרשיא לאפוקי

ומה תלמוד לומר אחר פרט לפרשת עריות ע"כ, וצמשת ר' אהרן (סי' כ סק"ו) דקדק מדברי הירושלמי דהא דאין קידושין תופסין צאשת איש היינו מחמת הקנין, מדצעינן תרי קראי, אך לכאורה יש לדון, דכיון דמקרא ד"לאיש אחר" לא מלינו למעוטי אלא קרובים ולא אשת איש, דהרי משמעות ד"אחר" אינה אלא למעט קרובים, ממילא ע"כ צעינן קרא צפני"ע לאשת איש, דמשאר עריות ליכא למילף וכדפרכי' (לקמן ס"ז) דמה לאשת איש שכן יש לה היתר בחיי אורסה [אלא דבוסוף שם דאף משמעות הדרשא היא דעלם הקנין מונע תפיסת קידושין, וכדילפי' דרק אחר שתלא מציתו אית לה הויא אלל אחר, ויל"ד].

ערוה, וצזח יש לומר דהיכא דאינה קנויה כולה לאחד, ע"כ לא חייל צה דין ערוה גמור, ולהכי תפסי צה קידושין, אך אי לא תפסי קידושין צאשת איש מחמת עלם הקנין, שפיר קאמר רבי ילחק צר עבלאי דאמרינן ממה הפשך מה שקנה צה הראשון קנה והשאר השני צה וגומר.

אולם הנה צירושלמי ציצמות (פ"י ה"ה) מניין שאין קידושין תופסין צאשת איש רבי אימי צשם רבי ינאי וילאה מציתו והלכה והיתה לאיש אחר כשתלא מציתו יהא לה הויא אלל אחר, ומניין שאין קידושין תופסין צכל העריות, רבי תנחומא צשם רב הונא וילאה מציתו והלכה והיתה לאיש אחר

בשיטת הרמב"ם בגדרי דין תנאי

ומקור דברי הרמב"ם מפרק מי שחזו (גיטין ע"ו) א"ל ר' אלעזר לבהוא סבא כי שריתוב לאלתר שריתוב או לאחר שנים עשר חדש שריתוב לאלתר שריתוב דהא לא אתי או דלמא לאחר י"צ חדש שריתוב דהא איקיים ליה תנאו ותיצעי ליה מתניתין מעכשיו אם לא צאתי מכאן ועד י"צ חדש ומת צתוך י"צ חדש הרי זה גע לאלתר הוי דהא לא אתי או דלמא לאחר י"צ חדש דהא איקיים ליה תנאי אין הכי נמי כו', והנה יש מהראשונים דפירשו כך צעיה מדרבנן צעלמא אי גזרינן אטו לא מת, אולם יעוין צמגיד משנה (פ"ח מגירושין הכ"צ) דנקט צדעת הרמב"ם דאסירא מעיקרא דדינא כיון דאכתי לא נתקיים התנאי צפועל, ואף דידיעין צודאי דעתיד התנאי להתקיים, ולכאורה כן משמע מהא דפסק הרמב"ם

אמר רבא ולענין גיעין אינו כן אלמא קסבר רבא אין אונס צגיטין מנא ליה לרבא הא חילימא מהא דתנן הרי זה גיעין אם לא צאתי מכאן ועד שנים עשר חדש ומת צתוך שנים עשר חדש אינו גע מת הוא דאינו גע הא חלה הרי זה גע כו' כתב הרמב"ם (פ"ט מגירושין ה"ה) וז"ל הרי זה גיעין מעכשיו אם לא צאתי מכאן ועד שנים עשר חדש אין חוששין שמא צא צסתר שאין דרך בני אדם לצוא צלנעה, ואם תס הזמן שקצב ולא צא הרי זו מגורשת, מת צתוך שנים עשר חדש אף על פי שאי אפשר שיצוא והרי היא מגורשת לא תנשא צמקום יצם עד אחר שנים עשר חדש כשיתקיים התנאי עכ"ל.

התנאי, ואין חוששין שמא לא יתקיים הואיל והיה התנאי צמעכשיו או צעל מנת עכ"ל, הרי מצואר להדיא מדברי הרמז"ם דמותרת להנשא לכתחילה אף קודם שנתקיים התנאי, ולא חיישינן שמא לא יתקיים התנאי, והיאך פסק הכא דאסורה להנשא עד אחר י"ג חדש שיתקיים התנאי.

ויעוין בחי' הגרש"ש (ס"ה) ובשער"י (ש"ג פ"י) דהאריך לחלק בין תנאי קיום לבין תנאי ציטול, דגוונא דמטיקרא מסתמא עומד התנאי להתקיים, צכה"ג חייל המעשה מיד אלא דאם יצטול התנאי לצסוף יצטול המעשה מכאן ולהבא ולמפרע, משא"כ בגוונא דאין התנאי עומד להתקיים או דצ' הלאדים שקולים, צכה"ג רק קיום התנאי דלצסוף גורם לחלות הגירושין למפרע, וכמו כן תלוי צדעת המגרש דאי דעתו דהמקרה העתיד יגרום קיום התנאי, ואי דעתו שהמקרה העתיד יגרום ציטול הגע חייל המעשה מיד אלא דאם

לחומר, ואי הוי מדרצנן הוי לן למיזל לקולא כיון דלא איפשיטא^פ.

ותמיהו האחרו' דהנה כתב הרמז"ם (פ"ה מגירושין ה"א) המגרש על תנאי אם נתקיים התנאי הרי זו מגורשת ואם לא נתקיים התנאי אינה מגורשת, וכבר צארנו צפרק ששי מהלכות אישות משפטי התנאין כולם, ושם נתצאר שהמגרש על תנאי כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת צשעה שיתקיים לא צשעת נתינת הגע לידה לפיכך כו' ושם נתצאר שאם אמר לה הרי את מגורשת מעכשיו או מהיום על תנאי כך וכך, או שאמר לה הרי את מגורשת על מנת כך וכך, כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת משעת נתינת הגע לידה, לפיכך אינו יכול לצטול הגע ולא להוסיף על תנאו משהגיע הגע לידה, ואם אצד או נשרף אפילו מת הצעל קודם שיתקיים התנאי הרי זו מקיימת התנאי אחר מותו וכבר נתגרשה משעת נתינת הגע לידה ויש לה להנשא לכתחלה אף על פי שעדיין לא נתקיים

*** וז"ל** הרמז"ם (פ"ה מגירושין הכ"צ) אמר לה הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זו ולא קצע זמן ומת קודם שתתן אינה יכולה ליתן ליורשיו שלא התנה עליה אלא שתתן לו, ולא צעל הגע שהרי לא קצע זמן, לפיכך אף על פי שאצד הגע או נקרע קודם שימות הרי זו לא תנשא לזר עד שתחלוץ עכ"ל, והמ"מ שם תמה מתחילה דמנין להרמז"ם האי דינא דצעינן ציטול התנאי צפועל, וכצד וז"ל ויגעתי לצקש מאין לו זה ומלאתי סצרת רצינו שהיתה צזה ממה שיתצאר פ"ע שהאומר ה"ז גיטך מעכשיו אם לא צאתי מכאן ועד י"ג חדש ומת צתוך הזמן שאע"פ שאי אפשר שיצא והרי היא מגורשת לא תנשא צמקום יצם עד אחר הזמן כשיתקיים התנאי וזה הדין הוא צעיא דלא אפשרי צגמי' דילן אם היא מותרת תיכף שמת או לאחר זמן והולכין צו להחמיר, ואף צירושלמי נראה שהוא צמהלוקת ואיכא מ"ד אסורה לינשא, ומתצאר מזה שאע"פ שאי אפשר שיתצעל התנאי צשום פנים דכיון שמת ודאי לא יצא אף על פי כן אינה מותרת ואין מחזיקין אותה צגררשה עד שיהיה מקוים צפועל ואף כאן אף על פי שאי אפשר שיתקיים התנאי צשום פנים כיון שמת הצעל אין מחזיקין הגע צצטול כדי שתוכל להתיצם עד שיהיה התנאי מצועל צפועל ואי אפשר להיותו מצועל צפועל כיון שלא קצע זמן לפיכך חוללת ולא מחיצמת וזה דקדוק נפלא מורה על שכל רצינו, זה מה שנראה לי דעתו עכ"ל מיהו למה דיתצאר להלן לכאורה ליכא מקור מדברי הרמז"ם התם לדברי הרמז"ם הכא.

דהזמן הוי מעיקר התנאי, וכתב הגר"ח דהכא בתנאי דאם לא באתי עד י"ב חדש תנאו דיתקיים "אם לא באתי" במשך י"ב חדש, ובכח"ג כל דהיה אנוס במקלת הזמן הרי לא נתקיים התנאי יעו"ש.

ומעתה יתכן לדון, דכל דצרי הרמז"ס דצמגוש על תנאי דמעכשיו מותרת

להנשא לכתחילה אף קודם שנתקיים התנאי, היינו בתנאי דמעשה גרידא, דצבה אין חלות המעשה תלויה אלא צעמס התקיימות התנאי, וכל דנתקיים לצסוף הרי היא מגורשת למפרע ממש, משא"כ בתנאי שיש צו זמן, וכגון צמתנה אם לא באתי במשך י"ב חדש, כיון דהזמן נכנס צעיקר התנאי, הרי קיוס המעשה תלוי צזמן התנאי, וכל זמן דלא נשלס זמן התנאי, לא חייל המעשה, ואף דהזמן אינו אלא צקיוס מעשה התנאי, מ"מ כיון דנכלל זמן בתנאו הרי זה מעכב את זמן חלות הגירושין [וכצבואר דצדצרי הרמז"ס דהכא כל ענין תנאו הוא "שלא תתגרש עד זמן פלוני" אלא דלצסוף חייל מכאן ולהצא ולמפרע, ומש"ה לכתחילה אסורה להנשא עד לאחר י"ב חדש, ויעוין צתשו' הרשצ"א (ח"א סי' תשז) בצדר תנאי דמעכשיו ולאחר ל' דכתב וז"ל ומכל מקום עדיין אני מסתפק צפי רבותינו ז"ל, לפי שקשיא לי לשון הגמרא דשמואל דאמר לאחר שלשים יום פקעי קדושי שני וגמירי קדושי ראשון מאי גמרי אין כאן גמר אלא גלוי מילתא, אלא הוה ליה למימר אלא לאחר שלשים יום פקעי קדושי שני ומקודשת לראשון, דהא לשמואל פשיטא ליה דתנאה דאם יגיעו זמן השלשים יום קאמר דמקודשת מעכשו, ויגמרו לשלשים יום וכענין שאמר

יתצטל התנאי יתצטל המעשה מכאן ולהצא ולמפרע, ומש"ה צתנאי דאם לא באתי אסירה להנשא כל זמן דלא נתקיים התנאי צפועל יעו"ש [אלא דלפ"ז כל דצרי הרמז"ס (צפ"ה ה"א) דמותרת להנשא לכתחילה אף קודם שנתקיים התנאי, אינו אלא צגוונא דמסתמא עתיד התנאי להתקיים].

ונראה לדון צביאור דצרי הרמז"ס, דהנה כתב הרמז"ס (פ"ט מגירושין ה"ז) וז"ל הרולה לגרש על תנאי ויהיה ענין תנאו שלא תתגרש עד זמן פלוני הרי זה מוליא ענין זה צלשון תנאי ויתלה בתנאי צביאור צזמן קצוב או צהליכתו, כי"ד כגון שיאמר לה אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום הרי זה גט ואם באתי צתוך שלשים יום לא יהיה גט ונותן הגט צידה, או יאמר לה הרי זה גיטיך מעכשו אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום או הרי זה גיטיך על מנת שלא אצוה למדינה זו עד שלשים יום, וכן כל כיוצא צזה עכ"ל, ולכאורה מצואר מדצרי הרמז"ס דפירש הך תנאי דאם לא באתי דאין עיקר התנאי משום דאינו רולה לעגנה וכיו"צ, אלא עיקר ענין התנאי היינו "שלא תתגרש עד זמן פלוני" [ויעוין צר"ן (גיעין לע א מדפה"ר)].

ובביאור הדצרים יש לומר, דהנה שיטת האגודה (גיעין עד צ) דאונס ציוס אחרון לא חשיב אונס, ותמכוו האחרו' מסוגין דמצואר דחשיב אונס, וצחידושי הגר"ח (עכש"ס צסוגין צענין אונס ציוס אחרון) כתב ליישב דצתנאי על זמן איכא תרי גווני, האחד דעיקר התנאי הוא המעשה אלא דקובע זמן עד אימתי לריך לקיים המעשה, ואיכא גוונא

צקטנה כי גדלה גדלו קידושין צהדה כו' ולפיכך אפילו לרצ חי אפשר לכתוב לה גט עד שלשים יום עד אותו זמן ואין גט אלא לאחר גמר קידושין עכ"ל, ונתצאר צפרק האומר דאף דצכל תנאי כל דנתקיים התנאי לצסוף חייל למפרע ממש, מ"מ הכא נכלל צתנאו דרק לאחר ל' יחול מכאן ולהצא ולמפרע [עוד היה

מקום לדון, דדוקא צתנאי דצידה לקיימו עכשיו, כיון דחינו מחוסר זמן, אמרי' דכל דנתקיים התנאי לצסוף חיילי הגירושין למפרע ולהכי מותרת אף קודם דנתקיים התנאי, אך צתנאי התלוי צזמן, כיון דא"א לקיימו צפועל מיד, וע"כ הוי מחוסר זמן, צזה לא חייל המעשה עד לאחר הזמן].